

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

ОРГАН СЯЮЗА СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕННІКАУ БЕЛАРУСІ І КАМІТЭТА ПА СПРАВАХ МАСТАЦТВА
ПРЫ СОВЕЦЕ МІНІСТРАУ БССР

№ 38 (897)

Субота, 20 верасня 1952 года

Цана 50 кап.

Сёння ў Мінску адкрываецца чаровы
XX з'езд Комуністычнай партыі
(большэвікоў) Беларусі.

Гарачае прывітанне дэлегатам
з'езда!

З партыяй, з народам

Сёння ў сталіцы нашай рэспублікі Мінску адкрываецца XX з'езд Комуністычнай партыі (большэвікоў) Беларусі. Значнась гэтай падзеі ў жыцці КП(б)Б, у жыцці беларускага народа падкрэсленаецца тым асаблівым творчым уздымам, з якім ідзе ўся наша Радзіма да чарговага XIX з'езда вялікай партыі Леніна — Сталіна.

Пасля XIX з'езда КП(б)Б, які адбыўся ў лютым 1949 года, мінула не так многа часу, але якімі выдатнымі дасягненнямі азнаменаваны гэты перыяд у жыцці рэспублікі, у далейшым уздыме і развіцці яе народнай гаспадаркі, у будаўніцтве гарадоў і калгасаў, у росце матэрыяльнай і духоўнай культуры працоўных!

Значных поспехаў дасягнулі і работнікі літаратуры і мастацтва Савецкай Беларусі. Лепшыя творчыя дасягненні нашых пісьменнікаў, мастакоў, артыстаў, кампазітараў атрымалі шырокае прызнанне не толькі ў рэспубліцы, але і далёка за яе межамі. Многія творы беларускіх пісьменнікаў за гэтыя гады вышлі ў перакладах на рускай мове, на мовах братніх народаў і краін народнай дэмакратыі.

Ці забяспечыла гэтым творам поспех і прызнанне? Перш за ўсё — іх глыбокая сувязь з перадавымі ідэямі свайго часу. Дастаткова назваць творы Я. Купалы, Я. Коласа, К. Чорнага, К. Крапівы, Э. Самуіленка, П. Броўкі, А. Куляшова, М. Танка, М. Лынькова, П. Пестрака, П. Глебкі, творы пісьменнікаў маладога пакалення І. Шамякіна, Я. Брыля, П. Панчанкі, А. Стаховіча, І. Мележа, Т. Хадкевіча, К. Кірэенкі, А. Валюгіна, каб пераканацца ў тым, што лепшыя дасягненні беларускай прозы, паэзіі, драматургіі заўсёды знаходзяцца ў нашата чытача самы шыры круг і гарачую ўдзячнасць.

Сваімі поспехамі, сваім творчым ростам наша літаратура і мастацтва абавязаны напярэйчым і напярэйчым ролі партыі большэвікоў, бальшэвікоў у гэтым клопатнага Вялікага Сталіна. Магутны атрад мастацкай інтэлігенцыі рэспублікі, выхаваны партыяй пры паўдзённым увазе і кіраўніцтве КП(б)Б і не Цэнтральнага Камітэта, паспяхова працуе над убагачэннем беларускай савецкай культуры, з кожным годам пашыраючы яе дасягненні. Партыя насыпае клопатна аб дзехах літаратуры і мастацтва, вучыць іх глыбокаму разуменню жыцця.

Бязьдзі дна, да яго інтарэсаў і патрабаванняў, яго імкненняў і жаданняў — вольнае ўказанні таварыша Сталіна, указанні ў рашэнні Цэнтральнага Камітэта па пытаннях літаратуры і мастацтва. Ідэя служэння народу вызначае і самую сутнасць метада сацыялістычнага рэалізму, якім узабодзе таварыш Сталін творцаў савецкага мастацтва.

Напярэйчым крыніцай творчасці для савецкага пісьменніка, мастака, артыста, музыканта служыць наша сучаснасць, рысы ўсяго новага і перадавога ў жыцці. Партыя Леніна — Сталіна заўсёды напамінае нам, што для таго, каб стварыць узоры сапраўднага народнага мастацтва, неабходна глыбока адчуваць і разумець думу і пачуцці народа, быць у тым самым народнага жыцця. Карыснасць для народа — вольнае аднаўленне дзейнасці кожнага работніка літаратуры і мастацтва, вынікі яго творчай працы.

З якой увагай і чупадзі падтрымліваюць партыя і таварыш Сталін усе перадавое, усе наватарскае ў савецкай літаратуры, у савецкім мастацтве, гэта мы бачым на прыкладзе з'яўлення ўсёх нашых лепшых творчых дасягненняў. Кожны новы твор літаратуры, жывапісу, кіно, музыкі, калі ён сапраўднаму глыбока паказвае рэчаіснасць, вобразы людзей нашай эпохі, заўсёды знаходзіць самую гарачую падтрымку нашай партыі, самае шырокае прызнанне мільянаў савецкіх людзей.

Увесь савецкі народ у гэтыя дні з глыбокім хваляненнем абмяркоўвае дакументы да XIX з'езда ВКП(б): праекты плана новай сталінскай пяцігодкі і праект змененага Статута партыі. З велічных планаў, намечаных партыяй, з вызначаных патрабаванняў, якім павінен быць камуніст, перад намі ў гэты перыяд пастае вобраз перадавога чалавека сталінскай эпохі.

У першым параграфі праекта новага Статута партыі напісана:

«Цяпер галоўная задача Комуністычнай партыі Савецкага Саюза заключаецца ў тым, каб пабудова камуністычнае грамадства...»

Народы нашай Радзімы сваёй самаадданай працай ажыццяўляюць гэтыя гран-

дыёзныя задачы. Агні вялікіх будоўляў ярка асвятляюць савецкую зямлю. Імкненне да найхвільняга руху наперад стала агульнай масавай з'явай людзей сталінскай эпохі. Перадавы савецкі чалавек, выхаваны партыяй Леніна — Сталіна, стаў актыўным пераўтваральнікам жыцця, гаспадаром свайго краіны. Перадавыя людзі, наватары працы ідуць у першых радах барацьбы за камунізм. Яны сумленна заслужылі гарачую народную любоў і павагу, яны і з'яўляюцца сапраўднымі героямі нашага часу.

Самая галоўная задача дзёняў савецкага мастацтва Беларусі заключаецца імяна ў тым, каб паказаць вобразы гэтых людзей, адстраваць у творах іх працоўныя подзвігі, іх героізм, а накоплены вопыт зрабіць здабыткам усяго народа. Гэта — адказная і пачэсная задача. І яна вынікае з той грандыёзнай сталінскай праграмы, на якой наш народ будзе ажыццяўляць свае заповітныя мары на пераўтварэнню роднай зямлі, на асаўшню багат Палескай нізіны, на стварэнню новых народных батаццяў.

Чытачы і глядачы ўжо даўно і па праву працягваюць беларускім пісьменнікам, мастакам і актёрам патрабаванне — стварыць кнігі, карціны, спектаклі пра героічныя рабочыя класы Беларусі, пра наватараў прамысловасці, калгасаў і МТС, пра нашу інтэлігенцыю. Аднак у вырашэнні гэтых тэм і, у прыватнасці, у паказе людзей сацыялістычнага горада, у стварэнні вобраза камуніста, партыйнага кіраўніка мы ўсё яшчэ ў непаплачаным даўгу перад чытачамі і глядачамі. Нашы літаратары і мастакі павінны пранікнуцца глыбокім разуменнем таго, што імяна з ростам індустрыялізацыі, тэхнікі, механізацыі і электрыфікацыі з'яўляюцца і сённяшні і яшчэ ў большай ступені заўтрашні дзень нашай рэспублікі, сіла, магутнасць і багацце народа. Трэба шырокі, актыўны паказваць новае аблічча Беларусі, нагхнёную працу народа, стварэнне матэрыяльнай асновы камунізму.

Зусім не многа часу застаецца да адказнага творчага аэзамена, які прадастаць трымаць нам у часе дэкады беларускай літаратуры і мастацтва ў Маскве. Бясспрэчна, усе нашы творчыя калектывы ўвогуле і кожны дзень мастацтва і літаратуры ў прыватнасці напружана рыхтуюцца да гэтай хваляючай і вялікай падзеі ў культурным жыцці беларускага народа. На жаль, кіраўнікі нашых мастацкіх устаноў пакуць мала цікавасці канкрэтнымі вынікамі падрыхтоўкі да дэкады, вельмі мала разглядаюць і абмяркоўваюць творы, прызначаныя для паказу ў Маскве. У Саюзе пісьменнікаў заспакоены тым, што паспяхова друкуюцца дэкадычныя кнігі. Праўда, большасць гэтых кніг складаецца з твораў, ужо вядомых чытачам, гэта актыўнай нашай літаратуры. Але час падумаць ужо і пра творы, якія шпундаць і павінны быць скончаны сёння.

Час абмеркаваць многае з таго, што будзе закончана і выдана да дэкады з твораў гэтага года.

Час патрабаваць канкрэтных творчых спавяданняў ад нашых тэатраў, мастакоў і кампазітараў. Неабходна, каб кожны спектакль, карціна, музычны твор былі пярэдне шырока абмеркаваны грамадскаю рэспублікай, каб аўтары і калектывы выканалі ўдзел, які адносна іх работа самаму патрабавальным і строгім крытыкам — савецкім глядачом і слухачом. Асённяшні сезон у тэатрах, у канцэртных залах рэспублікі павінен ісці пад знакам шырокай правяркі гатоўнасці да дэкады, пад знакам самай высокай патрабавальнасці, крытыкі і выпраўлення кожнага заўважанага недахопу ў творах, прызначаных для паказу ў сталіцы нашай Радзімы.

Каб дастойна падрыхтавацца да дэкады, паспяхова выканаць пастаўленую перад намі задачу, мы, перш за ўсё, павінны, як раіў таварыш Жданав, «не ўпусціць ні адной матчымаці для свайго ідэйнага і мастацкага росту, не адстаць ад сучаснай тэматыкі, не адстаць ад патрабаванняў народа, усялякім чынам развіваць смелую крытыку сваіх недахопаў, крытыку не падаіліскаю, не групуваю і прымальную, а сапраўдную, смелую і незалежную, ідэйную большэвіцкую крытыку».

Над мудрым кіраўніцтвам партыі, дэна з'яднання вакол не Цэнтральнага Камітэта, вакол любімага правядары і настаўніка таварыша Сталіна, работнікі літаратуры і мастацтва Савецкай Беларусі дасягнуць новых поспехаў, панаможаць свай творчы ўклад у скарбніцу сацыялістычнай культуры вялікага савецкага народа.

ра, народны артыст РСФСР І. Я. Судакоў, мастак В. Волкаў.

Ролу В. І. Леніна выконвае народны артыст СССР П. Малчанав, ролу І. В. Сталіна — народны артыст СССР Б. Платонаў.

Па Сталінскаму плану

Нас узносіць
Веліччу сваёю
План, натхнёны думамі з Крэмаля!
Не газетны ліст перада мною —
Наша ўся савецкая зямля.

Бачу ўсю —
Цвіце, куды ні глянеш...
І яна ўзб'яецца такой,
Што па плану Сталінскаму стане
З ішчэ большай сілай і красой.

Паміж гор Каўказа
Домны ўстаі,
З горами гамонку павалі,
Бачу — рэкі чыгуну і сталі
Новымі шляхамі палылі.

Гмаіх станцый
Сілай уладарнай

Максім ЛІЖАНІН

Дняпро!
Ты стрым прычкаю
З сваёй вялікаю сястрою, —
Усенародная рака
З усенароднаю ракою.

Плыві,
Пераварай зямлю!
Каб ведаў ты,
З якой ахвотай
Табе ўсю вілгасць перальюць
Мае палескія балоты.

Вазьмі ўсю безліч рэк, азёр,
Злучы ў адзіны вадазбор,
Ты будзеш мець такі прастор —
Не мора, хай сабе паўмора!

А поруч стане мора траў,
Лугоў, палёў, далей дзівосных,
Нібыта ў гэты сіцілы край
З усіх краёў сшылася вёсны.

Дарма,
Што гэтага няма,

Засявілі скрозь ясны зары:
На Дзвіне, на Волзе, Каме, Нарве,
На далёкай, бурнай Ангары.

Бачу — вежы
З дужымі пачамі
На тваіх прасторах стэпавых —
З Куйбышова сталі з правадамі
З токам жыватворным для Масквы.

Даўніх дзён
Збыліся нашы думы,
Між пяску вада ў паход пайшла —
На былой пустэльні Кара-Кумы
Белая бавоўна расціла.

Побліз рэчак
Прымліі, Арсы
Больш не стала гіблэх балатоў —

На новых прасторах

Урываек з паэмы

Няўжо-ж пісць і марць рана?
Ці-ж мала самых смелых мар
Падтрымаў разлік Дзяржаплана.

Так будзе!
І Палесце ў нас
Акрыецца багатым палёнам.
Я бачу гэты шчодры час.
І веру, як у сцяг чырвоны.

Са свежай пачкаю газет
Хаду на горадзе шчаслівым:
Нам даў Цэнтральны Камітэт
На пяцігодку дырэктывам.

Цяпер ужо як дзень, так ноч
Прыходзіць тое задумленне,
Калі ты не змыкаеш воч
Ад захвалення і здзіўлення.

І дух займаецца, калі
Імкнуса хваляванне наша
Патомку ў чашу пераіцца,
Не зрушышы, не распускаяшы.

ГАЛОЎНЫ КАНВЕЕР

Аляксей КУЛАКОЎСКИ

Гэта — сапраўды лэстра завода. Калі падыйсці сюды пасля рабочай змены, а асабліва к канцу дня, то часта можна ўбачыць тут групы рабочых з другіх цэхав. Галоўны канвеер ім не па дароце, — праходзіць будка зусім у бак, — але, ідучы дадому, многія рабочыя не могуць не завярнуць да гэтага велізарнага і добра абсталяванага цэха, не могуць не пацікавіцца, якія-ж вынікі дна ўсяго калектыва, які, па сутнасці, іх асабісты поспехі.

Бывае, што гэтыя рабочыя супыняюцца каля выхаднай часткі канвеера, глядзяць на гатовыя трайляжныя трактары, лічачы і вызначаюць, выканана дзённае заданне ці не. Калі выканана, значыць усе яны працавалі добра. Калі-ж не выканана, значыць нейкі ўчастак, нейкі цэх на заводзе працаваў дрэнна, і нехта з іх-жа саміх не справіўся са сваёй задачай.

Але бывае і так, што пры ўваходзе ў галоўны канвеер рабочыя сустракае на чалі іх наместнік Іван Міхайлавіч Крылоў. Яны паведамаюць аб выніках дна і калі ёсць якія-небудзь затрымы, непаладкі, называюць вінаватых: калі гэта цэх — дык цэх, участкак — дык участкак. Фігурыруюць імяны начальнікаў цэхав, участкаў, калі-ж вінаваты бригады і асобныя рабочыя — называюць імяны бригадыраў і асобных рабочых.

Мне прыходзілася часта бываць на заводзе раней, наведваюся я туды і цяпер. Быў я ў трактаразаводу пасля таго, як яны, у адказ на заклік свайго вялікага суседа — Мінскага аўтазавода, прынялі новыя, павышаныя сацыялістычныя абавязальнасці ў часе XIX з'езда ВКП(б) і XX з'езда КП(б)Б. Час набліжаўся к вечару. Я галоўнага канвеера сталя некалькі рабочых у спячочках. З імі — наместнік начальніка цэха Іван Міхайлавіч Крылоў. Убачыўшы мяне, ён па-савецку ўсімхінуўся, надаўся ўперад сваім буйным, некалькі сутулым корпусам, і сказаў:

— Вось, дапамогу сваю нам прапанаваюць. А мы нічога... Спраўляемся. Не было-б толькі затрымак з іх боку.

— Цяпер гэтага не будзе, — сказаў адзін з рабочых.

Амаль па ўсёй лініі стаялі машыны, пачынаючы ад іх першачатковых абрысаў і канчальных гатовых трактарам.

— Выконваецца норма?

Іван Міхайлавіч, паказаўшы рукой на доўгую шарэнгу гатовых машын, якія былі відны ўперадзе, залумена адказаў:

— Норму выконваем, але цяпер, пасля новых абавязальнасцяў, нашы думкі ідуць далей...

— Як гэта разумець?

— А так, што наш канвеер у стане выпускаць наможа больш машын.

— А завод можа забяспечыць вас?

— Вядома, можа. На гэтым-жа і грунтуецца наш пераездзаводскія абавязальнасці.

Ён расказаў аб адным выпадку, які сапраўды ў многім характэрны. З прычыны абнаўлення абсталявання адзін цэх завода некалькі дзён не даваў вельмі патрабных дэталей. Без іх машыны збіраліся толькі ў асноўным: мелі ўвайшні выгляд, але дзейнічаць не маглі. Сабралася такіх машын у цэху каля трысот. Іх трэба было тэрмінова адправіць на збытачную пляцоўку. І вось калі паявілася патрабныя дэталі, рабочыя зборчачнага цэха на працягу трох дзён давалі да поўнай гатоўнасці ўсе гэтыя машыны. Тут, безумоўна, знайшлі сваё месца і ўдасканаленне метадаў працы, і вынаходлівасць, і рабочая кемлівасць, але галоўнае — энтузіязм рабочых, высокароднае імкненне хутка ліквідаваць затрымку ў выпуску патрабнай краіны прадукцыі, стварыць умовы для таго, каб сустраць гістарычныя падзеі ў нашай краіне новымі творчымі поспехамі.

Мяне зацікавіла ўсё, расказанае Іванам Міхайлавічам, і я накіраваўся ў цэх. Хачэцца наглядзець, што новага ўнесла ў заводскі калектыв спаробніцтва ў часе з'езда. І новага аказалася вельмі многа. Гэтае новае заключаецца перш за ўсё ў тым, аб чым правільна сказаў ініцыятар руху за эканомію інструмента Павел Арахоўскі. Калі ў яго спыталі, як ён думаўся да такіх каштоўных пранапоў, ён адказаў:

— Вельмі проста. Я стараўся працаваць творча, адчуваць сабе гаспадаром на заводзе і па-гаспадарску адносіцца да дзяржаўнага добра.

Імяна творчы, гаспадарскі падыход да справы характэрны для стэлы работы заводскага калектыва. І гэта асабліва адчуваецца цяпер, напярэдні XIX з'езда нашай комуністычнай партыі.

Усё каштоўнае, перадавое хутка распрабоджваецца на заводзе. Ужо больш тысячы рабочых з'яўляюцца паслядоўнымі пачыну Арахоўскага. Толькі за кошт

Заспявала роднае Палесце
Песнямі палеткаў і садоў.

На зямлі савецкай,
Ураджайнай,
Дзе не Ядзі — адзінае чутно,
Як гудуць магутныя камбайны,
А пшаніцы й краю не відно...

Слаўся-ж, наша
Родная краіна,
Будзеш ты расці і красаваць!
Знаем, што сягоння мы павінны
Яшчэ больш упарта працаваць.

Будзеш ты
Машынаю ад сталі,
Шлях пра намі радасны пралёт —
Партыя і Сталін нас з'ядналі
І вядуць да новых перамог!

Гаворыць Сталін. Ён ішоў,
Як і заўжды перад паходам,
Пытаецца ў сваіх сыноў,
Любоўна раіцца з народам.

І крок і вера ў нас адна,
Мы ўсе ў сямі адной злііцы,
Таварыш Сталін, бацька наш,
Мы пяцігодку перавысім!

З Расіяй, люблю сястрою,
З сяброўкай вернай Украінай
Мы зробім сонечнай зямлёй
Сваю Палескую нізину.

Хутчэй спынай у той прастор,
Адукаль ты пачалася, песня,
Ідзі, працуй ад зор да зор,
Пераварачушы Палесце.

Мы з новых радасных дарог
Ад сэрца шчыра прывітаем
З высокай вольнаю Дняпро,
Радзіму — з новым узрадаем!

Працоўныя рапартаў

З кожным днём усё ярчэй і ярчэй разгарэцца агні сацыялістычнага спаробніцтва ў часе гістарычнага XIX з'езда ВКП(б). Небывалым палітычным і працоўным уздымам ахвоняюць фабрыкі і заводы, калгасы і навуковыя ўстановы нашай рэспублікі.

Аб сваіх новых поспехах у сацыялістычным спаробніцтве рапартаў рабочыя, калгаснае сялянства, дзечыя навукі і мастацтва XX з'езду Комуністычнай партыі (большэвікоў) Беларусі, які сёння адкрываецца ў сталіцы рэспублікі.

ДАСЯГНЕННІ У САМЫМ ВАЖНЫМ
І САМЫМ ГАЛОЎНЫМ

Владзімір Ільіч Ленін пісаў трыццаць тры гады таму назад у сваёй славутай працы «Вялікі пачына», што «прадукцыйнасць працы, гэта, у канчатковым выніку, самае важнае, самае галоўнае для перамогі новага грамадскага ладу».

Увесь гістарычны шлях савецкага народа, пабудова сацыялізму і пераход да будаўніцтва камунізму — гэта шлях няспынальнага росту прадукцыйнасці працы. Нашы рабочыя дачапаецца пашыненню прадукцыйнасці не за кошт фізічнага напружання ці наваблення працоўнага дна, а ўмелым выкарыстаннем магутнай тэхнікі, абсталявання, удасканаленнем майстэрства.

Сацыялістычнае спаробніцтва ў імя XIX з'езда партыі дае выдатныя прыклады таго, як працоўны героізм становіцца на нашых заводах і фабрыках масавай з'явай.

Стаўшы на пераездзаводскую стаханавую вахту, рабочыя Мінскага аўтазавода датармінова выканалі заказы для вялікіх будоўляў камунізму. У адрас Галоўнага Туркменскага канала, Сталінградскай, Куйбышэўскай і Кахоўскай гідралектравостанцый адпраўлены датармінова змалюны аўтасамавалаў.

Мінскі завод «Ударнік», які выпускае канавалінальнікі, выканаў да 15 верасня дзясцімсясячную вытворчую праграму. Перадавыя рабочыя заводу Гілевіч А. А., Жлоба В. П., Паўловіч А. А. і другія выконваюць свае вытворчыя нормы на 250—310 працэнтаў.

Вось весткі з завода «Гомсельмаш», дзе ў час пераездзаводскай вахты калектыв дасягнуў выдатных поспехаў у прадукцыйнасці працы. Слесар Т. Крот некалькі дзён таму назад завяршыў выкананне 18 месячных заданняў. На 4—5 норм выконвае за змену токары т. Сябінаў і Мітрафанав, фрезэршчык т. Пулькін.

Гадзвы вытворчыя планы выканалі Пleshчаніцы і Удзёнскі дэспрагтасы Мінскай вобласці.

Калектыв паравознага дэпо імя К. Заслонова станцыі Орша пераэб за месяц звыш плана сотні тон грузаў.

ХЛЕБ — РАДЗІМЕ

Рапартаў аб сваіх поспехах калгаснае сялянства. Вырасцішы багаты ўраджай, калгаснікі многіх раёнаў рэспублікі поўнасцю выканалі планы дзяржаўных паставак збожжа. На 100,8 працэнта выканалі план дзёбзачы калгасы Палескай вобласці. Поўнасцю рэалізавалі з дзяржавай многія раёны Гомельскай, Баўрыскай, Віцебскай, Полацкай і іншых абласцей.

Ідучы весткі аб арганізацыі новых калгасаў у заходніх абласцях Беларусі. Сяляне вёскі Дзяргунь Саподкінскага раёна Гродзенскай вобласці аб'ядналіся ў калгас імя XX з'езда КП(б)Б. У вёсках Галенаўка Іўеўскага раёна Маладзечанскай вобласці і Яновічы Ваўкавыскага раёна арганізаваны калгасы імя XIX з'езда ВКП(б).

У дні пераездзаводскай вахты на калгасных палях Беларусі пачаў са стыханавымі рэспублікі працавалі многія камбайнеры Украінскай ССР, якія прыехалі са сваімі машынамі для аказання братняй дапамогі калгасам Беларусі.

НОВЫ АТРАД СПЕЦЫЯЛІСТАУ

Вялікі ўклад у поспехі беларускага народа зрабілі дзечыя навукі. Вучоныя Беларусі ўдзельнічаюць у вырашэнні важнейшых праблем развіцця народнай гаспадаркі, прымяняюць дзечыя ўдзел у вялікіх сталінскіх будоўлях. З кожным годам павялічваецца выпуск высокакваліфікаваных спецыялістаў усіх галін.

Напярэдні XX з'езда КП(б)Б Беларусі політэхнічны інстытут імя І. В. Сталіна выпусціў новы атрад інжынераў. Тыдзень таму назад 97 інжынераў па спецыяльнасці «Гідратэхнічнае будаўніцтва» закончылі абарону дыпламаў. 94 чалавекі атрымалі выдатны і добрыя ацэнкі. Амаль усе выпускнікі ідуць на вялікія будоўлі камунізму — у Сталінград і Куйбышэў.

Будучыя выпускнікі павялічаць колькасць спецыялістаў для будоўляў камунізму, для правядзення асушальных работ на Палесці.

Так лічы рапартаў раскрываюць велічныя дасягненні савецкіх людзей, іх нястрымны рух уперад, да камунізму.

Пачуцце вялікай адказнасці

Мы, савецкія артысты, з'яўляемся сведкамі і ўдзельнікамі вялікіх гістарычных падзей, выключных поспехаў у коммунісцкім будаўніцтве нашай Радзімы.

Перадца гэта са сцэны, паказваць нараджэнне герояў, якія адраджаюць новыя шляхі ў жыцці, новыя рысы ў чалавечка — наш пачасны абавязак. Мы павінны ўвасобіць незвычайны прыгажосць нашых героічных будняў, поўных пазіі і сапраўднага характа.

Усведамляючы ўсю адказнасць паказу Беларускага савецкага мастацтва на дэкада ў Маскве, калетны тэатра оперы і балета разгарнуў напружаную штодзённую работу над операй Я. Цікоцкага «Дзвічына з Палесся». Салісты развучваюць свае партыі, працую хор, мастакі пішучы эскізы декарацый. Гэтымі днямі адбудзецца першая спеўка оперы — вельмі важны і рашучы этап у пастаўбодзі новага музычнага спектакля. Толькі пачуццям на сцэне, тое, што стваралася на нотным станку, становяцца больш жывымі і рэальнымі ўдчы і наўдчы кампазітара.

У гэтай оперы мне даручана партыя Алесі. Гэта дзвічына, якая зрабіла тое, што рабілі і тысячы другіх дзвічак Палесся ў час акупацыі. Таму опера і называецца «Дзвічына з Палесся». Гэтая дзвічына ўяўляецца мне прастай, звычайнай, якая без хістанняў зрамуе сваю ролю ў жыцці і знайшла сваё месца ў вялікай барацьбе народа над кіраўніцтвам партыі Леніна — Сталіна. Ні на мінуў у Алесі не з'яўляецца думка схавана ад небяспекі, пераважае нававінны, дзякадзі вайны. З абурэннем яна адхіляе прапанову Сёмкі выехаць у тыл і ў цяжкі абстаноўцы глыбока тры пераважае вайну.

Алеся чуе баявую задорную песню малых вайнаў, якія адраджаюцца на фронт, і ў адказ ранава заяўляе: «Чуеш? З імі і пайду». Калі настане неабходнасць паслаць у тыл, у вёску, заняту фашыстамі, чалавечка, які-б папярэдзіў сябра ад паходзе партызан для вызвалення заложнікаў, Алеся згаджаецца зрабіць гэта. Выканаўшы заданне, дзвічына гіне, але

мы ведаем, што яна выйграе бой з ворагам і перамага. Партызаны, якія вызвалілі сяло, каяцця сурова адмоўцы за Алеся, за ўсе злчмыствы фашыстаў. Цудоўнай песняй «Ідуць партызаны, ідуць партызаны, вясцуд прыгягальнікам смерці», якая заклікае да барацьбы за шчасце народа, заканчваецца опера. Глядач ведае, што барацьба яшчэ не закончана, але перакананы, што перамога савецкай народ.

Опера «Дзвічына з Палесся» — тыповы эпізод партызанскай барацьбы Беларускага народа ў дні Вялікай Айчыннай вайны, у якой з асаблівай сілай праявіўся патрыятызм савецкага народа.

Стварыць змястоўны спектакль, які адлюстраве героічны барацьбу нашага народа за сваю незалежнасць і свабоду, праўдзівая расказаць аб людзях і іх героічных справах у дні Вялікай Айчыннай вайны і ў пасляваенны час — наша пачасная задача. Мы прыкладзем усе намаганні, каб яе паспяхова выканаць.

Р. ШЫРМА,
народны артыст БССР

Песнямі ўславім Радзіму

Для нас, работнікаў Беларускага мастацтва, няма большага гонару, чым ісці разам са сваім народам, усаўляючы Радзіму і партыю.

Мы заўсёды адчуваем бацькоўскія клопаты і ўвагу коммунісцкай партыі. Гэта жэскара відаць на прыкладзе Дзяржаўнага хора БССР. Нашаму хору прадастаўлены ўсе магчымыя для творчасці росту. Мы маем сваю сталую базу ў сталіцы Беларусі — Мінску. Хор папоўніўся маладымі вадары, пераважаю студэнтамі кансерваторыі і музычнага вучышча.

У гэтых новых, вельмі спрыяльных умовах, з пачуццям вялікай адказнасці хор рэспубліканскага падрыхтоўку да дэкады Беларускага літаратурна і мастацтва ў Маскве.

Кампазітарам зроблены заказы на новыя песні пра Сталіна. Лепшыя з гэтых песень будуць выкаваны ў час дэкады.

Масква — сэрца Радзімы, надзея народаў усяго свету. Наш хор падрыхтаваў некалькі песень, прысвечаных вялікай сталіцы. Гэта песні з урачымым прывітаннем Маскве і Сталіну ад народа Савецкай Беларусі і яе сталіцы — Мінска.

Дружба народаў — неварушная сіла савецкай краіны. Песня мацуе тэту дружба, раскрываючы асаблівасці культур брацкіх народаў, дапамагае іх збліжэнню і ўзаемнаму разуменню. Апрача Беларускай і рускіх народных песень, будуць выкаваны ўкраінскія песні і песні краін народнай дэмакратыі — польскія, чэшскія і славацкія.

Мір на зямлі — вялікае шчасце для чалавечтва. На барацьбу за гэтае шчасце падмаюцца мільёны людзей на ўсім свеце. Усе простыя людзі зямлі глядзяць з надзеяй на ясныя зоркі Крамля, на Маскву — апору міру на ўсім свеце. Гэтая высокая пачуцці і настроі людзей усяго свету выкаваны рускім кампазітарам Васільем-Буглаем у яры і вельміных музычных вобразах песні «Слова народа», над якой з захваленнем працую наш калетны.

Творамі вялікага харавога плана, з якімі мы выступім у час дэкады, з'яўляюцца кантаты для хора ў суправаджэнні сімфанічнага аркестра. Ужо адна з іх — «Беларусь», музыка А. Багатырова на словы

Янкі Купалы, Пётруся Броўкі і Паўлюка Труса, падрыхтавана.

Апрача таго, хор працую над узорамі рускай і заходняй класікі. Багаты паліфанічны хор Танеева — «Разваліна башні — жыліце ора», два хоры Пызара Кюі — «Усудо вёс», «Засветілася вядлі», а таксама «Песня Сольвейг» (музыка Грыга) для салісты з хорам, — павінны павысіць выканаўчае майстэрства нашага калетна.

У сувязі з падрыхтоўкай да дэкады хочацца зрабіць некаторыя заўвагі, агульна парадку.

Сям'я музычных калетываў нашай сталіцы папоўнілася. Такім чынам, у Мінску мы маем такія канцертныя калетывы, як сімфанічны аркестр, аркестр народных інструментаў, Народны хор і Дзяржаўны хор-капэла. Усе гэта сведчыць аб росце музычнай культуры Беларускага народа, якая стала ўжо злыбяткам самых шырокіх мас.

Часта прыходзіцца чуць саўшчыю крытыку ў адрас нашых канцертных арганізацый. Аднак добра разважымся, прыходзіцца згадзіцца, што не заўсёды неда-

хопы ў рабоце гэтай арганізацыі з'яўляюцца толькі вынікам няўмелага кіравання планіроўкай і арганізацыі канцэртаў. На наш погляд, адна з прычын непадалаў у рабоце філармоніі — адсутнасць у Мінску канцертнай залы.

Зала Чайкоўскага ў Маскве, Вялікая зала філармоніі ў Ленінградзе, канцертныя залы ў сталіцах брацкіх рэспублік з'яўляюцца сталым месцам, дзе савецкі чалавек пасля работы чыстае радасць у творах Чайкоўскага, Рымскага-Корсакава, Глазунова, Рахманінава, Бетховена, Моцарта, Шапана і другіх вялікіх музыкантаў.

У сувязі з праектам дырэктывы XIX з'езда партыі якраз дарачы будзе паставіць пытанне аб арганізацыі ў новай пачыноўцы канцертнай залы.

Усе філарманічныя канцерты павінны мець свой стацыянар, павінны абаніравацца на цэлы зімовы сезон, каб даваць музычнае выхаванне сваім саўшчам, каб прывучаць іх любіць глыбокую праграмную музыку — сімфанічную, камерную і харавую.

Справа арганізацыі ў Мінску канцертнай залы павінна стаць у парадак дня.

Квітнець далінам Палесся

У праксе дырэктывы XIX з'езда партыі на пятаму пачытавому плану развіцця СССР на 1951 — 1955 гадзі сказана:

Усевалад КРАУЧАНКА

«Праверці работу па асушэнню балот у Беларускай ССР, Украінскай ССР (у першую чаргу ў раёнах Палескай нізіны)».

Я нарадзіўся і вырас на Палесці і паспраўднаму люблю гэты своеасаблівы цудоўны край. І таму такое ўважэнне аб Палесці ў гістарычных дырэктывах для мяне асабліва дорага і радасна. Наша савецкая рачыненасць прывучыла нас ніколі не сумнявацца ў тым, што за кожным есцым, есціным радком такіх гістарычных рашэнняў стаяць сапраўды велічыны справы, што ўсе самыя смелыя планы партыі становяцца явай і дакладна ўстаноўленыя тэрміны.

Як нейкая цудоўная мара, успрымаўся намі некалькі год там навад план аб насаджэнні велізарнай колькасці лясных палос у станавах і асушаных раёнах нашай Радзімы. А сёння гэта ўжо ява. У стэпах Казахстана і Заволжжа шумяць маладой лясной пасадкай.

Нейкай далёкай будучыняй здавалася нам надала паны грандыёзны будаўніцтва камунізма, а сёння ўжо вецер гоіць хвалі ніколі раней не існаваўшага Цямлянскага мора і Волга-Данскога канала, на ізаўраўняю пачынаю стаяць прародзіць вялікія, выдатна абсталяваныя цэлазаводы.

Спраўдзяцца і гэтыя заўважэнні ў гістарычных дырэктывах саювы аб Палесці, спраўдзяцца велькія мары палешукоў.

Да развоўцы Палесся было самым адсталым, самым закінутым і гаўчым кутком царскай Расіі. Гэта быў край непраходных балот і ліхаманкі, край пясчоў і спрадзечнай галечы. Паводле старой энцыклапедыі, ва ўсім Мазырскім павеце, які займае 15 тысяч квадратных вёрст, налічвалася 49 невазлікіх народных і царкоўна-прыходскіх школ, быў адзін павятовы і два сельскія ўрачы і адна сельская лячэбніца на 10 месц. Затое цэркваў і малельняў налічвалася каля 150. Больш трох учарцей тэрыторыі павяту знаходзілася пад лясамі, кустарнікамі і балотамі, не лічычы пясчоў і вод. Ясысьліны ў барацьбе з прыродай, палешукі жылі ў беспарасветнай галечы і беднасці. Малючы дарэволюцый-

нае Палессе, наш народны паёт Янка Купала пісаў:

Праз леты і зімы
Паданне йшло ў векі:
— Палешукі мы,
А не чалавекі.

Усе гэта, як цяжкі сон, адмышло, канула ў жіндуле. Непазнавальна змянілася савецкае Палессе! Тысячы школ, клубоў, кінаатэатраў, сотні большіх, радзільных дамоў, сотні электрастанцый, якія асветлілі самыя далёкія куткі Палесся, дзесяткі машына-трактарных і меліярацыйных станцый, дзесяткі фабрык і заводаў, тысячы багатых калгасаў — вось што Палессе гадзі савецкай улады Палесся. Палешукі сталі сапраўднымі гаспадарамі свайго лёсу. Смела ўзвішлася за пераброў прыроды, калгаснае сялянства Палесся асушыла сотні тысяч гектараў балот і тарфянікаў, ператварыла іх ва ўрадзівыя калгасныя землі.

Да вайны я ведаў на прыпяці аднаго старога бакеншчыка, вядомага рыбака і выдатнага расказчыка. З цікавасцю наглядваючы, як асушваліся некавечныя балоты вакол іль, ён аднойчы расказаў мне цудоўную казку, якую сам жа і склаў. Гэта было аповяданне аб тым, як адзін палешукоў паехаў надарожнічаць і вярнуўся ў родныя месціны толькі праз некалькі год. Прыехаў і забудзіўся, бо не пазнаў тых месцін, дзе нарадзіўся і вырас. «Скажыце мне, людзі добрыя, — пытаецца той палешукоў, аглядваючыся навакол, — дзе тут такое велізарнае балота, што Гібельм завецца?» «А велькі яно», — казваюць яму людзі на багатае шпанічнае поле, на палетак цудоўнага ільну. Прыезджы думаў, што з яго смяюцца, і пытае далей: «А скажыце мне, людзі добрыя, дзе там ёсць тут такая вёска — Зарэчча?» «Як жа ты не бачыш гэтай вёскі, калі велькі яна, перад табой!» — зноў адказваюць яму людзі. «Не смеіцеся з мяне, — разлаваўся тады чалавек, — ніколі ў Зарэччы не было такіх прыгожых дамоў, такіх прыбраных зялёных вуліц. Не было ў Зарэччы гэтага вялікага двухпавярховага клуба, кінаатэатра, не было такой вялікай школы — дзесяцігодкі, не было электрастанцыі, ніколі не было такіх багатых

садоў вакол вёскі, пясек, светлых вадмаў, не было такіх вялікіх жыгелістадоўчых ферм. Гэта не Зарэчча...» «Зарэчча, Зарэчча, мілы чалавек, — кажуць яму людзі, — Яно не было такім, ды такім стала. Ты бліжэй прыгледзіся, апча і не так завішася, убачыш, як багата жыцьцё зарэччанца, якая добрая жыўдла стаіць на гэтых фермах, колькі рыбы ў вадзёмах, хлеба на складах, які ўраджай у нашых садах».

Вось аб якім жыцці смела і прыгожа марылі палешукі, вось чаго дабіваліся яны сваёй самаздадай працай!

Вераломны напад нямецка-фашысцкіх акупантаў у 1941 годзе абраваў мірныя справы савецкіх людзей. Мне ўспамінаецца вясень 1944 года на Палесці, перша савецкая вясень, якую сустрэлі палешукі пасля трох з лішнім год чорнай фашысцкай няволі. Акупанты абраваўлі і спустошылі Палессе. На тых палешуках некалі квітнелі велькі палешукаў іль пшэцкіх вятры, знішчана было ўсе накопанае гадамі багатае калгасаў. На Палесці тады гаварылі, што з усіх багатаў палешукаў вайны засталася ў палешукаў толькі савецкая душа ў целе.

Але, вядома, савецкая душа і ёсць самае вялікае багатае нашых людзей. Беларуска народ не апусціў рук перад горкай бядой. Яшчэ неўдзя я Эльбі грималі гарматы савецкай артылерыі, а на Палесці ўжо ішла патэхна, сапраўды героічная адраўленчая работа.

Прайшло толькі васьм год, а людзі Палесся ўжо амаль ва ўсіх галінах гаспадаркі і культуры пераўзыйшлі свае даваенныя дасягненні. Калгасны пасяхова асвоілі ўсе таваенныя пасевныя плошчы, ацноўлены ўсе калгасы і гарадскія паселі, а таксама адноўлены ўсе машына-трактарныя станцыі вобласці. Зноў праводзіцца на Палесці значныя работы па асушэнню балот.

Зроблена многае. І ўсё-ж трэба сказаць, што багатае прырода Палесся да гэтага часу была далёка яшчэ не пакарана чалавечам. Велізарныя патэнцыяльныя магчымасці Палесся заставаліся нявыкарыстанымі. Мінеральныя глебы большасці раёнаў Палескай нізіны мала ўрадлівыя, пясчаныя, а балоты толькі на Беларускай Палесці займаюць больш 4 жывёнаў гектараў. Калі ўважыць, што асушэння тарфяных зямлі перавышваюць па ўрадлівасці мінеральныя амаль у 4 — 5 разоў, то стане вядома, якія багатыя магчымасці развіцця ўсіх галін сельскай гаспадаркі даць Палесся асушэнне і асваенне балот.

Да гэтага часу меліярацыя на Палесці праводзілася разрозна, распылена. Новы пачытавы план прадугледжае асушэнне балот у Беларусі, як адно з важных дзяржаўных мерапрыемстваў па пераўтварэнню прыроды. Работы ралгорніца ў велізарных маштабах. Будзе рэгулявацца водны рэжым прыпяці і яе прытокаў, створыцца сістэма вялікіх водасховішчаў, будуць асушаны велізарныя масівы балот. Вось чаму Беларуска народ з асаблівай радасцю і пачуццям узяцясці сустрэў праект дырэктывы XIX з'езда партыі па пятаму пачытавому плану.

Волья партыі, волья савецкага народа будуць закліканы да жыцця і пастаўлены на службу чалавечку ўсе велізарныя скрытыя сілы Беларускай прыроды. Заўтрашні дзень Палесся, як і ўсёй нашай вялікай Радзімы, асветлены негаспадарчым святлом камунізма.

Дружба народаў — неварушная сіла савецкай краіны. Песня мацуе тэту дружба, раскрываючы асаблівасці культур брацкіх народаў, дапамагае іх збліжэнню і ўзаемнаму разуменню. Апрача Беларускай і рускіх народных песень, будуць выкаваны ўкраінскія песні і песні краін народнай дэмакратыі — польскія, чэшскія і славацкія.

Мір на зямлі — вялікае шчасце для чалавечтва. На барацьбу за гэтае шчасце падмаюцца мільёны людзей на ўсім свеце. Усе простыя людзі зямлі глядзяць з надзеяй на ясныя зоркі Крамля, на Маскву — апору міру на ўсім свеце. Гэтая высокая пачуцці і настроі людзей усяго свету выкаваны рускім кампазітарам Васільем-Буглаем у яры і вельміных музычных вобразах песні «Слова народа», над якой з захваленнем працую наш калетны.

Творамі вялікага харавога плана, з якімі мы выступім у час дэкады, з'яўляюцца кантаты для хора ў суправаджэнні сімфанічнага аркестра. Ужо адна з іх — «Беларусь», музыка А. Багатырова на словы

На будаўніцтве Кахоўскага гідравула. На адмымку працую земснарад.

Фота Ю. Ліхуты (Фотахроніка ТАСС).

На пярэднім краі

Той, хто быў на Дняпры ў раёне Кахоўкі да 1950 года і бачыў толькі зялёныя астравы, заросшыя вербамі і чаротам, ды неспрычметную вёску Кахоўчану, заласеную сьпучымі пяскамі, сёння проста здзівіцца. Перад вачыма ў яго паўстане цэлы горад — Новая Кахоўка, з ірамавымі прадпрыемствамі, са шматлікімі кварталамі прыгожых дамоў, рачыны прычалам, чыгуначнай станцыяй і з усім тым, што характэрна для новага савецкага горада. Ад былой вёскі Кахоўчаной засталася толькі два-тры домікі. Іх абноўва Нова Кахоўка, разрастаючыся ва ўсе бакі. Пясчаныя вуліцы заагніты асфальтам, каля дамоў зелянеюць гонкія ільняныя талозы, асакары, вінаграднікі. Там-сям ужо рабіты скверы з малодзмі пяскамі і кветкамі, якія вечамамі напалюняюць паветра духмяным пахам. Каля Дняпра абудзаны выключна да свай арытэктурны летні кінаатэатр, стадыён, растуць сцены Палаца культуры. А далей — жылыя кварталы, падобныя прадпрыемствы, магазіны, сталовыя...

У сярэдзіне мая мінулага года тут быў закладзены першы камень, што за паўтары гадзі вырас новы горад, які яшчэ не пазнае аднесці на геаграфічныя карты.

У Новай Кахоўцы навачна бачыш парасткі новага, коммунісцкага. Людзі нагаспадарку адчуваюць сябе на пярэднім краі будаўніцтва камунізма.

Нам не раз прыходзілася сустрапацца з будаўнічай брыгадай Васіля Васіленкі. Гэта комсомольска-маладзёжная брыгада, у якой ёсць прадстаўнікі яшчэ нацыянальнасцей. Прыехаў адзін з роўнах канцоў Савецкага Саюза: Васіленка — з Херсоншчыны, Павел Юдзія — са Смаленшчыны, Яўхімчук Сіргей — з Баранавіч, Іван Асенаў — з Чувашы, Алі Эрендзіёў — з Каўказа. Не ведалі яны датыту адзін аднаго, а ў Новай Кахоўцы парадзіліся.

— Мы прыехалі ў Кахоўку на заклік сэрца!

Заклік — вось той цэмент, што злучыў іх сэрцы ў адно і павёў на высокародны патрыятычны падвёг.

Васіленка чыстасардэчна прызначыў: — Калі мяне прызначылі брыгадаірам, я ў першую чаргу спытаў у хлопцаў: «А што вы чытаеце?» І вярнуце, — гаворыць ён, — я не прыняў бы ў брыгаду таго, хто не чытае кніг, газет, не займаецца ў гуртку па вывучэнню гісторыі ВКП(б)... Праўда, Алі спачатку заявіў, што ён тацюр добры, усіх ператрапуе, але гэта так, для жарту. Добры работнік. Без яго цпер я не ўваўляю сваёй брыгады.

Само сабой зразумела, што я націкавіўся сваім земляком.

— Як ён?

— Яўхімчук? — перанятаў Васіленка. — Зараз пакажучу...

— Сіргей! — гукнуў ён у сярэдзіну

Толькі што быў, — адказваюць, — але, здаецца, цпер на пойма на земснарадах.

Прыдзеш туды: «У Берыслаў, — адказваюць, — паехаў. Такі ўвішны, у сінім камбінезоне».

Удасяся такі яго нарэшце напаткаць. Адразу відаць, што чалавечку ёсць што расказаць і хочацца пагаварыць, але некалі — шмат работы, кожная хвіліна дорага.

— Прашу, прашу, вельмі рад, — велькі адказаў ён. — Вечаром абавязкова зайзіце. Вуль мой дом, Молатава, 17. Толькі дакладна. Буду чакаць, — дадае ён і сшыпаецца па сваіх справах.

І вось мы ў Новікава. На яго кватэры адразу адчуваеш сабе, як дома: утульна, парадка. Асабняк увесць у кветках, у вінаградніках. Пад акном шапчучы маладыя дрэўцы. Хораша ім раці па рукой такога квалітэцкага гаспадарка. Ён ім і чорнай зямлі наносіць з Дняпра і палыць кожны веча. І растуць яны на пяску, зелянеюць. Любоў да зялёнага асушанай Херсоншчыны — гэта асаблівае любоў. Дрэва — гэта і вільгаць, і абарона ад чорных пясчонных бур, і адпачынак для чалавечка. Вось чаму Іван Рыгоравіч з'явіўся ініцыятарам азелення Новай Кахоўкі. Цпер горавет новага горада, як свайму дэпутату, даручыў яму цякама гатую справу. Вакол Івана Рыгоравіча агураваліся такія-ж энтузіясты, і малады горад кругом накрываецца зялёнай. Досяць вольна разгульваць пяскам, на іх месцы вырастае горад-сад!

Іван Рыгоравіч расказвае і аб баіх з Врангелем, у якіх былі падбіты тры чэрчольскія танкі, і аб тым, як цяжка было чырвонаярмейцам-артылерыстам манэўраваць па сьлінуных кучугурах.

— Я дзючыя пракіяваў гэтыя пяскі, — гаворыць Іван Рыгоравіч, — у 1920 годзе, калі ў нашага эдавога Студлобы загнурлі коў і нам прышлося на сабе цягнуць гарматы. І вясенню 1950 года, калі мід з Кахоўкі ехалі ў Кіеўчану распачынаць будаўніцтва. Наша машына забуксавала ў кучугурах. Яе таксама з кіламетр прышлось цягнуць на сабе. Яшчэ з грамадзянскай вайны я на іх зладзеў латаў. Вось,

накончым з Врангелем і за нас возьмемся, быць не можа. І вось узаліся... Так і пацалка наша гутарка, як той ручаёк, да поэтыя веча.

... Кахоўская ГЭС па магчымасці ўступіць многім другім гідраэлектрастанцыям краіны. Але-ж Кахоўскае мора, якое ўмеціць 14 мільяртаў кубаметраў вады і разваліцца на 240 кіламетраў, разам з вазерам Леніна напоіць вадоў 3,2 мільёна гектараў асушаных масіваў зямель паўднёва Украіны і Крыма. На абодвух землях калгасы будуць збіраць па 30—40 цэнтнераў бабоўны з гектара, па 40—50 цэнтнераў рысу, па 40 цэнтнераў шпаніцы.

— Калі вы бачылі запаведнік Асканія Нова, дык можаце ўважыць, якім будзе ўвесь паўдзень Украіны і Паўночны Крым. Вада, зялене, багаты ўраджай, вінаграднікі. Гэта будзе жамчужына Украіны, крыніца нашага багата. У імя гэтага і хочацца працаваць та, каб чым найхутчэй усе, што намечана вялікім Сталіным, ажыццявіцца, — ад душы дадае Новікава. — Мы, камуністы, з'яўляемся душой новабудоўлі. Мы спрымавалі ўвесь наш агромністы калетыв, і ён працую вельмі дакладна...

Але не толькі ваду атрымаюць станы. Электрастанцыя даць ток. Утворыцца адна магчымая энергетычная сістэма на Дняпры. З Кахоўкі электраэнергія пойдзе далей, у Крым, разбываюцца на поўдні Украіны. У Новай Кахоўцы вырастуць новыя фабрыкі і заводы на перапрацоўцы сельскагаспадарчай прадукцыі...

Спаўтны Дняпро набудзе яшчэ большую славу. Разам з Іванам Рыгоравічам мы выходзім на бераг. Пахучы стэпаны веча напалюня паветра духмянасцю. Уся Новая Кахоўка заліта яркімі электрычнымі агнямі. Унізе па высокімі асакарамі ціха пачынаецца Дняпро. Днём, калі стаць тут, каля летнага кінаатэатра, перад вачыма адкрываецца ўся велічыня чалавеча будаўніцтва. На дарогах прамоісца дзесяткі аўтамашыны з будаўнічымі матэрыяламі. З усіх бакоў днаюцца стукі і гудзенне

матэраў. Унізе, каля самай прыстані, падаюць галасы паравозаў. Паўднёныя чыгуначныя краны проста з барз выгужваюць трузы на аўтамашыны і платформы. А вірнуць туды далей, у пойма, дзе намяваецца плаціна, дзе выбіраецца катлаван над электрастанцыю, дзе пракладываецца траса шпавоў, — увесь бераг аплеценны праваднікамі, электрычнымі лініямі. Непадалёку дыміць зышмагнуты земснарад «Анега», які выбірае з катлавана электрастанцыі паўтары тысячы кубаметраў лудылі за гадзіну. Днаюцца раўнамерна спайнонае гудзенне электрычных земснарадаў. Уся пойма, заросшая вербамі і чаротам, аплецена тэўстамі металічнымі трубамі. З шумам выраваецца гульня з труб. Вынатая зямлярадамі зямля кладзецца ў аснову плаціны і перамічак.

Далей па правым абрыўсцім беразе раскінуўся дугар Кахоўчы з высокай каменнай вежай, дзе плаціна злучыцца з берагам і зямле Дняпро. Каля «Анегі» між зарасніку ўзніўся арудзе шатаючы эр-скаватэр — падарунак новакармагорскіх рабочых. Вымаюць тысячы тон зямлі, і амаль нідзё ў пойма не відаць людзей. Угоды машыны, механізмы — магчымая савецкай тэхніка. Неадрама Іван Рыгоравіч гаворыць:

— Цпер не трэба трыццаці год, каб пераўтварыць прыроду. Нас узброіла Радзіма магчымымі машынамі, і мы пераўтварым яе за 2—3 гадзі. Саюда, дадае ў шчыме таварышу Сталіну, стрымаем з чысцю. Днямі пачнем кладку бэтона над электрастанцыяй...

Усе нашы поіркі навіраны на Дняпро... Прыгожы каля Новай Кахоўкі ён днём. Але не менш прыгожы і вечарам. На Дняпры катаецца на лодках моладзь. На Берыслаў і старую Кахоўку пераходзіць зухтасныя рачныя трамвай. Да берага прычальвае караван барз з лесаматэрыяламі, цэглай, цэментам, з прадуктамі. А ўся пойма спеціцца трыпакімі электрычнымі агнямі. Янышчына дзень і ноч гудучы магчымымі зямснарадамі.

— Прыядзайце да нас, у Новую Кахоўку, на тое лета, пабачыце, што будзе! — гаворыць на развітанне Іван Рыгоравіч.

Вялікі пісьменнік у ацэнцы большэвіцкага друку

У пачатку дваццатага стагоддзя імя Радзішчэва было забаронена. Экземплары першага выдання «Падарожжа з Пецярбурга ў Маскву», якое вышло ў 1790 годзе, былі найважнейшымі рэліквіямі. За граніцай А. І. Герцаў у 1858 годзе выйшлі «Падарожжа» на рускай мове — толькі гэтым выданнем і карыстаўся рэвалюцыйнае падполле.

Стагоддзе з дня смерці А. Н. Радзішчэва, якое споўнілася ў 1902 годзе, было адзначана некалькімі нарысамі ў зборніках і часопісах. Даючы часам даволі вялікі біяграфічны матэрыял, яны сказалі вобласці Радзішчэва, прысвячаючы яму, галоўным чынам, «запачаткованне чужых ідэй». На гэтым і апраўдана, аднак, не ўважліва, як выкрывае нежаданне бачыць у Радзішчэве арыгінальнага мыслителя, філосафа і палітыка, выразніка рускага нацыянальнага гена, — была заснавана большасць артыкулаў у афіцыйнай і навуковай прэсе 1902 года.

У гэтай абстаноўцы з'яўленне імя Радзішчэва на старонках большэвіцкага друку мела прыцягальнае значэнне. Водгукі і ўпамінанні аб вялікім рэвалюцыйнаму ў большэвіцкіх выданнях былі не многааслоўнымі, але значэнне гэтых водгукаў, іх навуковая аснова і палітычны сэнс былі асабліва важнымі. На старонках большэвіцкага друку — у артыкулах В. І. Леніна, у выступленнях партыйных публіцыстаў — Радзішчэў быў упершыню прадстаўлены як носіць рэвалюцыйных ідэй, непрымірны вораг прыгонніцтва, адзін з вялікіх рускіх мыслителей і барацьбітоў, які стаяў у адным радзе з Герцавам, Бялінскім, Некрасевым, Чарнышэўскім, Дабравольным. А. Н. Радзішчэў пастаў, нарашце, перадачы чытачам як увастаўленне нацыянальнай гордзіцы рускага народа.

Адно з першых упамінаў аб Радзішчэве ў сацыял-дэмакратычнай прэсе належыць В. І. Леніну. У снежні 1901 года нумары часопіса «Заря» за 1901 год за подпісам «Т. П.» была апублікавана работа В. І. Леніна «Ганіццелі зямства і анібальберлізма», напісаная ім за шэсць месяцаў да выхаду ў свет часопіса. Выкрываючы палітыка-рэакцыйную дэвізную царкву вярхоўства і саюзнаікаў, В. І. Ленін у гэтай рабоце пісаў:

«Яны памяталі, як манархі то заігрывалі а лібералізмам, то з'яўляліся каталі Радзішчэвых і «спускалі» на вернападдальных Аракевевых; яны памяталі 14-е снежня 1825 года і выконвалі функцыю «супрацьпаліцыйнага жандармеры, якую (функцыю) выканаў рускі ўрад у 1848 — 1849 гадах».

З гэтых слоў відаць, што В. І. Ленін не толькі супрацьстаяў Радзішчэву ў афіцыйнай Расіі, але і разглядаў яго як нацыянальнага чалавек навалянага героя-рэвалюцыйнага, якіх належаў той-жа лёс. Не выпадкова ўспоміў Радзішчэвым названы дэкабрысты.

Траба адзначыць, што ў першым нумары ленинскай «Скрыжы», які вышаў за год да памятнага нумара «Заря», была апублікавана лістоўка, якая распаўсюджвалася ў Харкаве восенню 1900 г. у сувязі з хваляй арыштаў і рэпрэсій, што працягвалася па краіне. Звяртаючыся да народа, лістоўка гэтак называла імя вялікіх навучнікаў, барацьбітоў за праўду, за інтарэсы народа:

«Нагляды, колькі лепшых сыноў тваіх пакутуе ў асценках. Новікаў і Радзішчэў, Пушкін і Лермантаў, Герцаў і Лабруа, Бялінскі і Чарнышэўскі, тысячы менш вядомых, але якіх не менш любіць радзіму, падвержаны ганенню — «дзеля праўды». Догімі вернікамі ішлі лепшыя людзі навуцы, а подлая апырчына намячала ўсё новае ахвяры».

Прыкладна ў тым-жа кантэксце імя Радзішчэва знаходзім мы ў адной з лістовак, выпушчаных Пецярбургскім камітэтам партыі да святкавання 200-годдзя першай рускай газеты. Прызначэнне лістоўкі заключаецца ў тым, каб скарыстаць афіцыйнае святкаванне для выкрывання жудаснага прыгнёту, якому падвержана ў Расіі свабоднае слова, свабодная літаратура.

«Там, дзе ёсць яшчэ самадзяржаўе, — гаварылася ў лістоўцы, — не можа быць свабоды думкі і слова. Разам яны не могуць ужыцца. Выхад са становішча можа быць толькі адзін, і гэта даўно ўжо зразумела ўсе сумленныя, праўдзінныя, свабодныя пісьменнікі. Першы гэта зразумелі пісьменнікі Радзішчэў 160 год таму назад».

«Ахвяры, прынесены інтэлігенцыяй і пролетарыятам, — пісала кіруемая В. І. Леніным першая легальная большэвіцкая газета «Новая жизнь», — аднолькава крывава і бачыцца. Матэрыял Радзішчэва і Новікава, Пестэля і Герцава, Петрашэўскага, Софія Пероўскай і шлісэльбургскіх вязняў стаяць побач з тысячамі другіх, больш свежых, рабочых матэрыялаў, якімі чорная сотня і казакі ўсёялі цыпер твар рускай зямлі. І ў рэдах арганізаваных сацыялістычных партый інтэлігенцыя ідзе побач з пролетарыятам і неаддзяліма ад яго».

Пасля сталінскай рэакцыі большэвіцкі друк адраіўся ў гады рэвалюцыйнага ўздыму 1912—14 гг. «Правда», адзінае выданне рускай літаратуры, называючы яго «высокароднай зброяй народа ў яго барацьбе за свабоднае і росквіт Расіі», адным з першых назвала імя Радзішчэва.

Неадзіна ўклад у справу марксісцкага асэнсавання творчасці Радзішчэва-рэвалюцыйнага, дэмакрата, вялікага сына рускага народа ўнёс артыкул В. І. Леніна «Аб нацыянальнай гордзіцы валакаросца». Артыкул гэты быў апублікаваны ў газеце «Сацыял-Дэмакрат» (цэнтральным органе партыі) 12 снежня 1914 года.

«Нам больш за ўсё бачыцца, — пісаў В. І. Ленін, — і адчуваць, якому тэатлу, прыгнёту і дэкамам падвергаюць вашу цудоўную радзіму царскія каты, дваране і капіталісты. Мы ганарымся тым, што гэты гвалт выкажаў адпор з нашага асяроддзя, з асяроддзя валакаросца, што гэтае асяроддзе вылучыла Радзішчэва, дэкабрыстаў, рэвалюцыйна-разначынцаў 70-х гадоў, што вялікарускі рабочы клас стварыў у 1905 годзе магутную рэвалюцыйную партыю мас, што вялікарускі мужык пачаў у той-жа час становіцца дэмакратам, пачаў звяртаць на імя памешчыка».

У гады першай сусветнай вайны імя Радзішчэва было скарыстана большэвіцкім друкам і для барацьбы з цэнзурным прыгнётам, які дасягнуў у гэты час жудасных памераў. «Наша газета», якая выдавалася ў Саратаве большэвікамі, выступіла 29 верасня 1915 года з артыкулам М. Ольмінскага «Мінулае і цяперашняе».

«На працягу 70 год, — гаварылася ў газеце, — Радзішчэў быў першым і, можна сказаць, амаль апошнім абаронцай поўнай свабоды друку. Нават дваранскія рэвалюцыянеры, вядомыя нам пад імем дэкабрыстаў, пайшлі назад супраць Радзішчэва. І толькі ўжо ў эпоху, калі было анічмана прыгоннае права, знайшоўся ў Расіі прадаўжальнік думак Радзішчэва... вялікі пісьменнік Н. Г. Чарнышэўскі...».

Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя адкрыла шлях да шырокай навуковай распаўсюду філосафскай і літаратурнай спадчыны Н. А. Радзішчэва. Але першыя словы аб Радзішчэве — вялікім рускім рэвалюцыйнаму, імя якога замяўчалася, а бачыцца свядомы скажалец буржуазнай крытыкаў, — былі сказаны В. І. Леніным і большэвіцкімі публіцыстамі дадоўга да перамогі Кастрычніка.

І. ЭВЕНТАУ.

Пісаў у гэтых артыкулах і іншыя аўтары, якіх не пераможна пераважыць у гэтым артыкуле. У першым артыкуле «Падарожжа з Пецярбурга ў Маскву», якое вышло ў 1790 годзе, былі найважнейшымі рэліквіямі. За граніцай А. І. Герцаў у 1858 годзе выйшлі «Падарожжа» на рускай мове — толькі гэтым выданнем і карыстаўся рэвалюцыйнае падполле.

Стагоддзе з дня смерці А. Н. Радзішчэва, якое споўнілася ў 1902 годзе, было адзначана некалькімі нарысамі ў зборніках і часопісах. Даючы часам даволі вялікі біяграфічны матэрыял, яны сказалі вобласці Радзішчэва, прысвячаючы яму, галоўным чынам, «запачаткованне чужых ідэй». На гэтым і апраўдана, аднак, не ўважліва, як выкрывае нежаданне бачыць у Радзішчэве арыгінальнага мыслителя, філосафа і палітыка, выразніка рускага нацыянальнага гена, — была заснавана большасць артыкулаў у афіцыйнай і навуковай прэсе 1902 года.

У гэтай абстаноўцы з'яўленне імя Радзішчэва на старонках большэвіцкага друку мела прыцягальнае значэнне. Водгукі і ўпамінанні аб вялікім рэвалюцыйнаму ў большэвіцкіх выданнях былі не многааслоўнымі, але значэнне гэтых водгукаў, іх навуковая аснова і палітычны сэнс былі асабліва важнымі. На старонках большэвіцкага друку — у артыкулах В. І. Леніна, у выступленнях партыйных публіцыстаў — Радзішчэў быў упершыню прадстаўлены як носіць рэвалюцыйных ідэй, непрымірны вораг прыгонніцтва, адзін з вялікіх рускіх мыслителей і барацьбітоў, які стаяў у адным радзе з Герцавам, Бялінскім, Некрасевым, Чарнышэўскім, Дабравольным. А. Н. Радзішчэў пастаў, нарашце, перадачы чытачам як увастаўленне нацыянальнай гордзіцы рускага народа.

Адно з першых упамінаў аб Радзішчэве ў сацыял-дэмакратычнай прэсе належыць В. І. Леніну. У снежні 1901 года нумары часопіса «Заря» за 1901 год за подпісам «Т. П.» была апублікавана работа В. І. Леніна «Ганіццелі зямства і анібальберлізма», напісаная ім за шэсць месяцаў да выхаду ў свет часопіса. Выкрываючы палітыка-рэакцыйную дэвізную царкву вярхоўства і саюзнаікаў, В. І. Ленін у гэтай рабоце пісаў:

«Яны памяталі, як манархі то заігрывалі а лібералізмам, то з'яўляліся каталі Радзішчэвых і «спускалі» на вернападдальных Аракевевых; яны памяталі 14-е снежня 1825 года і выконвалі функцыю «супрацьпаліцыйнага жандармеры, якую (функцыю) выканаў рускі ўрад у 1848 — 1849 гадах».

З гэтых слоў відаць, што В. І. Ленін не толькі супрацьстаяў Радзішчэву ў афіцыйнай Расіі, але і разглядаў яго як нацыянальнага чалавек навалянага героя-рэвалюцыйнага, якіх належаў той-жа лёс. Не выпадкова ўспоміў Радзішчэвым названы дэкабрысты.

Траба адзначыць, што ў першым нумары ленинскай «Скрыжы», які вышаў за год да памятнага нумара «Заря», была апублікавана лістоўка, якая распаўсюджвалася ў Харкаве восенню 1900 г. у сувязі з хваляй арыштаў і рэпрэсій, што працягвалася па краіне. Звяртаючыся да народа, лістоўка гэтак называла імя вялікіх навучнікаў, барацьбітоў за праўду, за інтарэсы народа:

«Нагляды, колькі лепшых сыноў тваіх пакутуе ў асценках. Новікаў і Радзішчэў, Пушкін і Лермантаў, Герцаў і Лабруа, Бялінскі і Чарнышэўскі, тысячы менш вядомых, але якіх не менш любіць радзіму, падвержаны ганенню — «дзеля праўды». Догімі вернікамі ішлі лепшыя людзі навуцы, а подлая апырчына намячала ўсё новае ахвяры».

Прыкладна ў тым-жа кантэксце імя Радзішчэва знаходзім мы ў адной з лістовак, выпушчаных Пецярбургскім камітэтам партыі да святкавання 200-годдзя першай рускай газеты. Прызначэнне лістоўкі заключаецца ў тым, каб скарыстаць афіцыйнае святкаванне для выкрывання жудаснага прыгнёту, якому падвержана ў Расіі свабоднае слова, свабодная літаратура.

«Там, дзе ёсць яшчэ самадзяржаўе, — гаварылася ў лістоўцы, — не можа быць свабоды думкі і слова. Разам яны не могуць ужыцца. Выхад са становішча можа быць толькі адзін, і гэта даўно ўжо зразумела ўсе сумленныя, праўдзінныя, свабодныя пісьменнікі. Першы гэта зразумелі пісьменнікі Радзішчэў 160 год таму назад».

«Ахвяры, прынесены інтэлігенцыяй і пролетарыятам, — пісала кіруемая В. І. Леніным першая легальная большэвіцкая газета «Новая жизнь», — аднолькава крывава і бачыцца. Матэрыял Радзішчэва і Новікава, Пестэля і Герцава, Петрашэўскага, Софія Пероўскай і шлісэльбургскіх вязняў стаяць побач з тысячамі другіх, больш свежых, рабочых матэрыялаў, якімі чорная сотня і казакі ўсёялі цыпер твар рускай зямлі. І ў рэдах арганізаваных сацыялістычных партый інтэлігенцыя ідзе побач з пролетарыятам і неаддзяліма ад яго».

Пасля сталінскай рэакцыі большэвіцкі друк адраіўся ў гады рэвалюцыйнага ўздыму 1912—14 гг. «Правда», адзінае выданне рускай літаратуры, называючы яго «высокароднай зброяй народа ў яго барацьбе за свабоднае і росквіт Расіі», адным з першых назвала імя Радзішчэва.

Неадзіна ўклад у справу марксісцкага асэнсавання творчасці Радзішчэва-рэвалюцыйнага, дэмакрата, вялікага сына рускага народа ўнёс артыкул В. І. Леніна «Аб нацыянальнай гордзіцы валакаросца». Артыкул гэты быў апублікаваны ў газеце «Сацыял-Дэмакрат» (цэнтральным органе партыі) 12 снежня 1914 года.

«Нам больш за ўсё бачыцца, — пісаў В. І. Ленін, — і адчуваць, якому тэатлу, прыгнёту і дэкамам падвергаюць вашу цудоўную радзіму царскія каты, дваране і капіталісты. Мы ганарымся тым, што гэты гвалт выкажаў адпор з нашага асяроддзя, з асяроддзя валакаросца, што гэтае асяроддзе вылучыла Радзішчэва, дэкабрыстаў, рэвалюцыйна-разначынцаў 70-х гадоў, што вялікарускі рабочы клас стварыў у 1905 годзе магутную рэвалюцыйную партыю мас, што вялікарускі мужык пачаў у той-жа час становіцца дэмакратам, пачаў звяртаць на імя памешчыка».

У гады першай сусветнай вайны імя Радзішчэва было скарыстана большэвіцкім друкам і для барацьбы з цэнзурным прыгнётам, які дасягнуў у гэты час жудасных памераў. «Наша газета», якая выдавалася ў Саратаве большэвікамі, выступіла 29 верасня 1915 года з артыкулам М. Ольмінскага «Мінулае і цяперашняе».

«На працягу 70 год, — гаварылася ў газеце, — Радзішчэў быў першым і, можна сказаць, амаль апошнім абаронцай поўнай свабоды друку. Нават дваранскія рэвалюцыянеры, вядомыя нам пад імем дэкабрыстаў, пайшлі назад супраць Радзішчэва. І толькі ўжо ў эпоху, калі было анічмана прыгоннае права, знайшоўся ў Расіі прадаўжальнік думак Радзішчэва... вялікі пісьменнік Н. Г. Чарнышэўскі...».

Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя адкрыла шлях да шырокай навуковай распаўсюду філосафскай і літаратурнай спадчыны Н. А. Радзішчэва. Але першыя словы аб Радзішчэве — вялікім рускім рэвалюцыйнаму, імя якога замяўчалася, а бачыцца свядомы скажалец буржуазнай крытыкаў, — былі сказаны В. І. Леніным і большэвіцкімі публіцыстамі дадоўга да перамогі Кастрычніка.

І. ЭВЕНТАУ.

Пісаў у гэтых артыкулах і іншыя аўтары, якіх не пераможна пераважыць у гэтым артыкуле. У першым артыкуле «Падарожжа з Пецярбурга ў Маскву», якое вышло ў 1790 годзе, былі найважнейшымі рэліквіямі. За граніцай А. І. Герцаў у 1858 годзе выйшлі «Падарожжа» на рускай мове — толькі гэтым выданнем і карыстаўся рэвалюцыйнае падполле.

Стагоддзе з дня смерці А. Н. Радзішчэва, якое споўнілася ў 1902 годзе, было адзначана некалькімі нарысамі ў зборніках і часопісах. Даючы часам даволі вялікі біяграфічны матэрыял, яны сказалі вобласці Радзішчэва, прысвячаючы яму, галоўным чынам, «запачаткованне чужых ідэй». На гэтым і апраўдана, аднак, не ўважліва, як выкрывае нежаданне бачыць у Радзішчэве арыгінальнага мыслителя, філосафа і палітыка, выразніка рускага нацыянальнага гена, — была заснавана большасць артыкулаў у афіцыйнай і навуковай прэсе 1902 года.

У гэтай абстаноўцы з'яўленне імя Радзішчэва на старонках большэвіцкага друку мела прыцягальнае значэнне. Водгукі і ўпамінанні аб вялікім рэвалюцыйнаму ў большэвіцкіх выданнях былі не многааслоўнымі, але значэнне гэтых водгукаў, іх навуковая аснова і палітычны сэнс былі асабліва важнымі. На старонках большэвіцкага друку — у артыкулах В. І. Леніна, у выступленнях партыйных публіцыстаў — Радзішчэў быў упершыню прадстаўлены як носіць рэвалюцыйных ідэй, непрымірны вораг прыгонніцтва, адзін з вялікіх рускіх мыслителей і барацьбітоў, які стаяў у адным радзе з Герцавам, Бялінскім, Некрасевым, Чарнышэўскім, Дабравольным. А. Н. Радзішчэў пастаў, нарашце, перадачы чытачам як увастаўленне нацыянальнай гордзіцы рускага народа.

Адно з першых упамінаў аб Радзішчэве ў сацыял-дэмакратычнай прэсе належыць В. І. Леніну. У снежні 1901 года нумары часопіса «Заря» за 1901 год за подпісам «Т. П.» была апублікавана работа В. І. Леніна «Ганіццелі зямства і анібальберлізма», напісаная ім за шэсць месяцаў да выхаду ў свет часопіса. Выкрываючы палітыка-рэакцыйную дэвізную царкву вярхоўства і саюзнаікаў, В. І. Ленін у гэтай рабоце пісаў:

«Яны памяталі, як манархі то заігрывалі а лібералізмам, то з'яўляліся каталі Радзішчэвых і «спускалі» на вернападдальных Аракевевых; яны памяталі 14-е снежня 1825 года і выконвалі функцыю «супрацьпаліцыйнага жандармеры, якую (функцыю) выканаў рускі ўрад у 1848 — 1849 гадах».

З гэтых слоў відаць, што В. І. Ленін не толькі супрацьстаяў Радзішчэву ў афіцыйнай Расіі, але і разглядаў яго як нацыянальнага чалавек навалянага героя-рэвалюцыйнага, якіх належаў той-жа лёс. Не выпадкова ўспоміў Радзішчэвым названы дэкабрысты.

Траба адзначыць, што ў першым нумары ленинскай «Скрыжы», які вышаў за год да памятнага нумара «Заря», была апублікавана лістоўка, якая распаўсюджвалася ў Харкаве восенню 1900 г. у сувязі з хваляй арыштаў і рэпрэсій, што працягвалася па краіне. Звяртаючыся да народа, лістоўка гэтак называла імя вялікіх навучнікаў, барацьбітоў за праўду, за інтарэсы народа:

«Нагляды, колькі лепшых сыноў тваіх пакутуе ў асценках. Новікаў і Радзішчэў, Пушкін і Лермантаў, Герцаў і Лабруа, Бялінскі і Чарнышэўскі, тысячы менш вядомых, але якіх не менш любіць радзіму, падвержаны ганенню — «дзеля праўды». Догімі вернікамі ішлі лепшыя людзі навуцы, а подлая апырчына намячала ўсё новае ахвяры».

Прыкладна ў тым-жа кантэксце імя Радзішчэва знаходзім мы ў адной з лістовак, выпушчаных Пецярбургскім камітэтам партыі да святкавання 200-годдзя першай рускай газеты. Прызначэнне лістоўкі заключаецца ў тым, каб скарыстаць афіцыйнае святкаванне для выкрывання жудаснага прыгнёту, якому падвержана ў Расіі свабоднае слова, свабодная літаратура.

«Там, дзе ёсць яшчэ самадзяржаўе, — гаварылася ў лістоўцы, — не можа быць свабоды думкі і слова. Разам яны не могуць ужыцца. Выхад са становішча можа быць толькі адзін, і гэта даўно ўжо зразумела ўсе сумленныя, праўдзінныя, свабодныя пісьменнікі. Першы гэта зразумелі пісьменнікі Радзішчэў 160 год таму назад».

«Ахвяры, прынесены інтэлігенцыяй і пролетарыятам, — пісала кіруемая В. І. Леніным першая легальная большэвіцкая газета «Новая жизнь», — аднолькава крывава і бачыцца. Матэрыял Радзішчэва і Новікава, Пестэля і Герцава, Петрашэўскага, Софія Пероўскай і шлісэльбургскіх вязняў стаяць побач з тысячамі другіх, больш свежых, рабочых матэрыялаў, якімі чорная сотня і казакі ўсёялі цыпер твар рускай зямлі. І ў рэдах арганізаваных сацыялістычных партый інтэлігенцыя ідзе побач з пролетарыятам і неаддзяліма ад яго».

Пасля сталінскай рэакцыі большэвіцкі друк адраіўся ў гады рэвалюцыйнага ўздыму 1912—14 гг. «Правда», адзінае выданне рускай літаратуры, называючы яго «высокароднай зброяй народа ў яго барацьбе за свабоднае і росквіт Расіі», адным з першых назвала імя Радзішчэва.

Неадзіна ўклад у справу марксісцкага асэнсавання творчасці Радзішчэва-рэвалюцыйнага, дэмакрата, вялікага сына рускага народа ўнёс артыкул В. І. Леніна «Аб нацыянальнай гордзіцы валакаросца». Артыкул гэты быў апублікаваны ў газеце «Сацыял-Дэмакрат» (цэнтральным органе партыі) 12 снежня 1914 года.

«Нам больш за ўсё бачыцца, — пісаў В. І. Ленін, — і адчуваць, якому тэатлу, прыгнёту і дэкамам падвергаюць вашу цудоўную радзіму царскія каты, дваране і капіталісты. Мы ганарымся тым, што гэты гвалт выкажаў адпор з нашага асяроддзя, з асяроддзя валакаросца, што гэтае асяроддзе вылучыла Радзішчэва, дэкабрыстаў, рэвалюцыйна-разначынцаў 70-х гадоў, што вялікарускі рабочы клас стварыў у 1905 годзе магутную рэвалюцыйную партыю мас, што вялікарускі мужык пачаў у той-жа час становіцца дэмакратам, пачаў звяртаць на імя памешчыка».

У гады першай сусветнай вайны імя Радзішчэва было скарыстана большэвіцкім друкам і для барацьбы з цэнзурным прыгнётам, які дасягнуў у гэты час жудасных памераў. «Наша газета», якая выдавалася ў Саратаве большэвікамі, выступіла 29 верасня 1915 года з артыкулам М. Ольмінскага «Мінулае і цяперашняе».

«На працягу 70 год, — гаварылася ў газеце, — Радзішчэў быў першым і, можна сказаць, амаль апошнім абаронцай поўнай свабоды друку. Нават дваранскія рэвалюцыянеры, вядомыя нам пад імем дэкабрыстаў, пайшлі назад супраць Радзішчэва. І толькі ўжо ў эпоху, калі было анічмана прыгоннае права, знайшоўся ў Расіі прадаўжальнік думак Радзішчэва... вялікі пісьменнік Н. Г. Чарнышэўскі...».

Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя адкрыла шлях да шырокай навуковай распаўсюду філосафскай і літаратурнай спадчыны Н. А. Радзішчэва. Але першыя словы аб Радзішчэве — вялікім рускім рэвалюцыйнаму, імя якога замяўчалася, а бачыцца свядомы скажалец буржуазнай крытыкаў, — былі сказаны В. І. Леніным і большэвіцкімі публіцыстамі дадоўга да перамогі Кастрычніка.

І. ЭВЕНТАУ.

«Яе сярбы» на сцэне Рускага драматычнага тэатра

Дзяржаўны рускі драматычны тэатр БССР закончыў работу над спектаклем «Яе сярбы» па п'есе В. Розова (пастанюк А. Нікіціна, мастак Л. Кроль).

Рэжысура і асноўныя ўдзельнікі п'есы — творчая моладзь тэатра.

Тэма новага спектакля — велічная сіла сацыяльнага гуманізма, камуністычнай маралі, дружбы нашых юнакоў і дзяўчат.

Галоўныя ролі выконваюць: Людміла Шаровай — Г. Ракавава, Пеці — В. Белькоў, Святлана — Е. Весніна, Валодзі — А. Баўдарніка, Нікіты — А. Кашкер і др.

Сёння адбудзецца першы паказ новага спектакля.

Мастакі і кампазітары рэспублікі працуюць над новымі творами да дэкадаў беларускай літаратуры і мастацтва ў Маскве.

Малады мастак П. Крахалёў, які ў гэтым годзе скончыў Ленінградскую Акадэмію мастацтва імя Рэпіна, выехаў у творчую камандзіроўку на будаўніцтва электрастанцыі «Дружба народаў». Змест яго будучай кампазіцыі — патрыятычная праца калгаснікаў Беларусі, Латвіі і Літвы на будаўніцтве станцыі.

«Земснарад на Сожы» — тэма новага палатна Б. Зайнеградскага.

Графікі-станкісты шмат увагі аддаюць Мінску. Цыкл лінагравюр, аб'яднаным агульнай назвай «Новы Мінск», стварае А. Тычына. Тэма яго гравюр: «Советская вліца», «Вакзальная плошча» і «Тралёвчыны цых трактарнага заводу».

Акварэлі Л. Лейтмана пазнаёмяць глядачоў з малюнкамі Мінскага возера, парка імя А. М. Горкага і гарадскіх ансамбляў. «Панарамны пейзаж Мінска» рытуе дэкадныя выставы Я. Зайцаў.

Вялікае месца ў новых творах жывапісу, скульптуры і графікі займаюць партрэты. Э. Азгур закончыў скульптурную фігуру Э. І. Леніна і бюсты Г. М. Маленкова і К. Е. Варашылава.

М. Робертан працуе над статуарным партрэтам Героя Сацыялістычнай Працы трактарыста Сушчэні.

Літаграфічны партрэт будаўнікоў Мінска і знатых чыгуначнікаў (машыніста Жукава, слесара паравознага дэпо Нікалаева, абходчыка чыгуначных шляхоў Янтарова) выконвае Н. Галоўчанка.

Графічная серыя С. Раманова «Партызаны Беларусі» ў асноўным ужо закончана. Цікава па навізне тэмы кампазіцыя В. Жалтоўскага «Кітайскія піянеры ў гасцях у піянераў Мінска».

Старэйшы майстра пейзажа В. Кудрэвіч напісаў пейзажы возера Палік і ракі Свіслач.

Совескім дэям прысвечаны новыя работы скульптара В. Козак і жывых А. Касакоскага.

Кампазітар Р. Пукст напісаў рамансы на тэсты беларускіх п'есаў Янкі Купалы («Песня трактарысты» і «Наша моладзь»). Максіма Танка («Не сумуй-жа, браце мой»), Алеся Бачылы («Над шырокай ракой»), Анатоля Астрэйкі («На купале») і вкальны дуэт на словы Адама Русака.

Балладу «Над ракою ў спакоі» (на тэст Янкі Купалы) стварыў М. Чуркін.

Новы твор В. Яфімава «Дзень добры, Масква» (на словы Янкі Купалы) перададзены для выканання Беларускаму дзяржаўнаму хору.

«У піянерскіх лагерах» — так называецца новы цыкл фартэп'янных п'ес П. Падкавырава.

Мастакі і кампазітары рэспублікі працуюць над новымі творами да дэкадаў беларускай літаратуры і мастацтва ў Маскве.

Малады мастак П. Крахалёў, які ў гэтым годзе скончыў Ленінградскую Акадэмію мастацтва імя Рэпіна, выехаў у творчую камандзіроўку на будаўніцтва электрастанцыі «Дружба народаў». Змест яго будучай кампазіцыі — патрыятычная праца калгаснікаў Беларусі, Латвіі і Літвы на будаўніцтве станцыі.

«Земснарад на Сожы» — тэма новага палатна Б. Зайнеградскага.

Графікі-станкісты шмат увагі аддаюць Мінску. Цыкл лінагравюр, аб'яднаным агульнай назвай «Новы Мінск», стварае А. Тычына. Тэма яго гравюр: «Советская вліца», «Вакзальная плошча» і «Тралёвчыны цых трактарнага заводу».

Акварэлі Л. Лейтмана пазнаёмяць глядачоў з малюнкамі Мінскага возера, парка імя А. М. Горкага і гарадскіх ансамбляў. «Панарамны пейзаж Мінска» рытуе дэкадныя выставы Я. Зайцаў.

Вялікае месца ў новых творах жывапісу, скульптуры і графікі займаюць партрэты. Э. Азгур закончыў скульптурную фігуру Э. І. Леніна і бюсты Г. М. Маленкова і К. Е. Варашылава.

М. Робертан працуе над статуарным партрэтам Героя Сацыялістычнай Працы трактарыста Сушчэні.

Літаграфічны партрэт будаўнікоў Мінска і знатых чыгуначнікаў (машыніста Жукава, слесара паравознага дэпо Нікалаева, абходчыка чыгуначных шляхоў Янтарова) выконвае Н. Галоўчанка.

Графічная серыя С. Раманова «Партызаны Беларусі» ў асноўным ужо закончана. Цікава па навізне тэмы кампазіцыя В. Жалтоўскага «Кітайскія піянеры ў гасцях у піянераў Мінска».

Старэйшы майстра пейзажа В. Кудрэвіч напісаў пейзажы возера Палік і ракі Свіслач.

Совескім дэям прысвечаны новыя работы скульптара В. Козак і жывых А. Касакоскага.

Кампазітар Р. Пукст напісаў рамансы на тэсты беларускіх п'есаў Янкі Купалы («Песня трактарысты» і «Наша моладзь»). Максіма Танка («Не сумуй-жа, браце мой»), Алеся Бачылы («Над шырокай ракой»), Анатоля Астрэйкі («На купале») і вкальны дуэт на словы Адама Русака.

Балладу «Над ракою ў спакоі» (на тэст Янкі Купалы) стварыў М. Чуркін.

Новы твор В. Яфімава «Дзень добры, Масква» (на словы Янкі Купалы) перададзены для выканання Беларускаму дзяржаўна